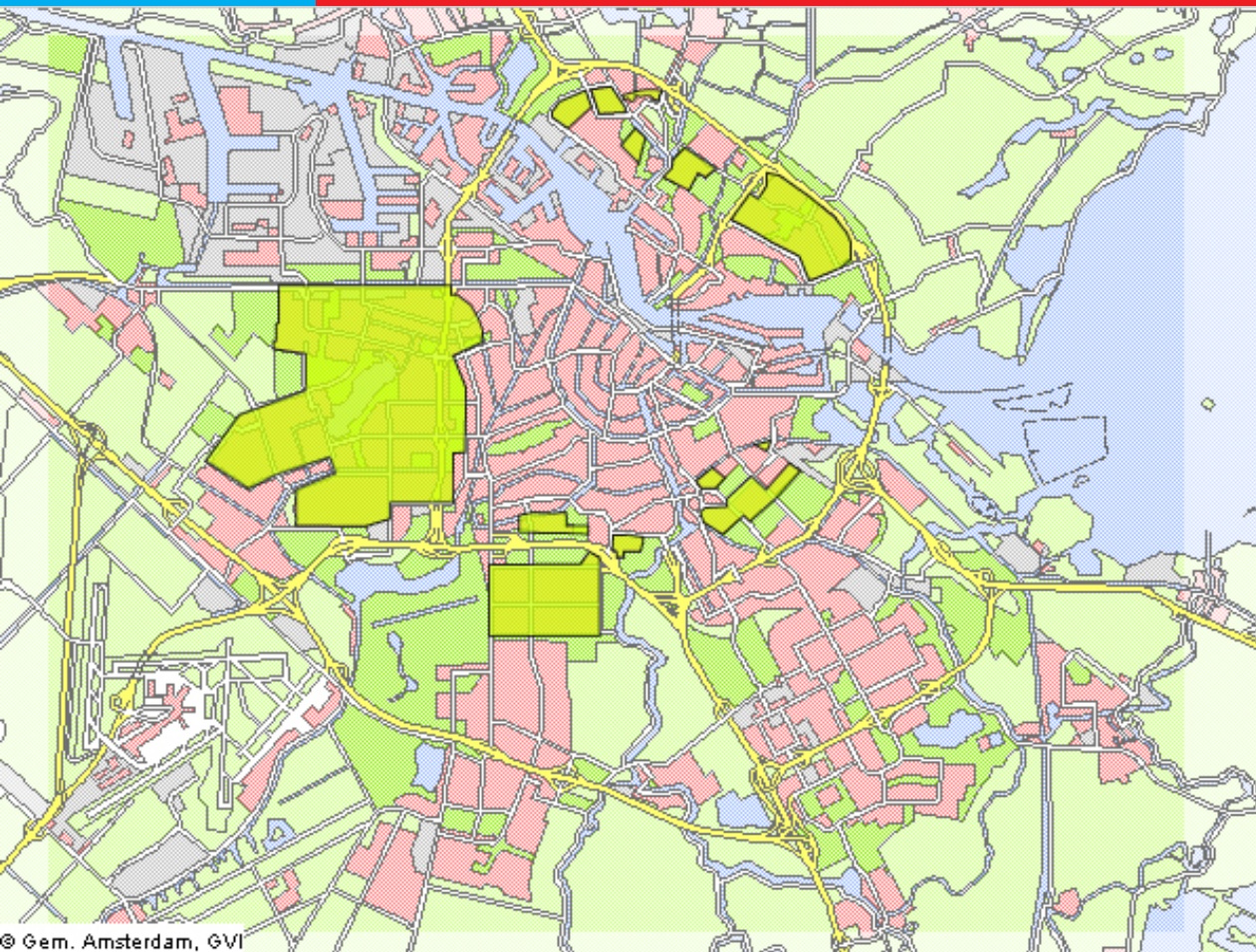

Gemeente Amsterdam
Bureau Monumenten & Archeologie

Waarderingskaarten AUP-gebieden in Amsterdam

© Gem. Amsterdam, GVI

mei 2010

**Nota
Waarderingskaarten
AUP-gebieden in Amsterdam**

Amsterdam, mei 2010

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. De welstandsnota en de Schoonheid van Amsterdam Digitaal
3. Geschiedenis en stedenbouwkundige en architectonische karakteristieken
  - Stedenbouwkundige voorgeschiedenis
  - Uitwerking AUP in deelplannen
  - De architectuur van het AUP
  - Post-AUP
  - De architectuur van het Post AUP
4. Waarderingsmethode, omschrijving ordewaarderingen
  - De waarderingsmethode
  - Toelichting welstandskaat
  - Waardering onderdelen
  - Omschrijving orde waarderingen en criteria

Bijlagen:

1. Hoofdstuk 7.3.6 en 7.3.7 uit Basisnota “De Schoonheid van Amsterdam Digitaal”
2. Begrippenlijst

Colofon

1. Inleiding

De waarderingskaarten AUP- en Post AUP gebieden zijn gemaakt voor de wijken die zijn aangelegd op basis van het Algemeen Uitbreidingsplan. Ze liggen in de stadsdelen West (Bos en Lommer), Nieuw West (Slotermeer, Geuzenveld, Slotervaart, Overtoomseveld, Osdorp), Zuid (Zuideramstel), Oost (Watergraafsmeer) en Noord. Het plan als geheel was in 1935 gereed, maar is grotendeels pas na de Tweede Wereldoorlog uitgevoerd. Tot begin jaren zeventig van de vorige eeuw is op basis van het AUP een lange reeks uitbreidingsplannen of deelplannen gerealiseerd.

Het maken van de waarderingskaarten sluit aan op de digitalisering van de welstandsnota van Amsterdam, waarbij alle stadsdeelnota's worden geïntegreerd in één digitale nota.

In deze nota, de Schoonheid van Amsterdam Digitaal, die eind 2009 door alle stadsdelen is vastgesteld, worden deze kaarten dan ook al genoemd. De wijze van waardenen is gebaseerd op een methode die in 2003 is ontwikkeld door medewerkers van de Dienst Ruimtelijke Ordening, de Dienst Wonen en Bureau Monumenten & Archeologie in het kader van de vernieuwing. De stadsdelen Slotermeer/Geuzenveld, Slotervaart/Overtoomseveld en Oost-Watergraafsmeer hebben waarderingskaarten voor AUP gebieden in hun welstandsnota opgenomen.

Voor de stadsdelen Osdorp, Noord en Zuideramstel is de inventarisatie en waardering nieuw opgezet, voor de overige stadsdelen zijn de inventarisaties gecompleteerd, geactualiseerd en op het gehele gebied afgestemd.

De digitale informatieverwerking en kleurkeuze maakt dat de kaarten gemakkelijk geïntegreerd kunnen worden in de Schoonheid van Amsterdam Digitaal.

Directe aanleiding voor het maken van de kaarten was een motie waarin de gemeenteraad van de centrale stad de wethouder vroeg om een aanvullend beoordelingskader voor de stedelijke vernieuwing in Nieuw West. Zo zouden naar de mening van de raadsleden ook cultuurhistorische overwegingen een rol kunnen spelen in de visievorming over de vernieuwing van naoorlogse gebouwen en wijken. Bureau Monumenten & Archeologie ging in 2008 met het project Waarderingskaarten AUP gebieden aan de slag. In overleg met Bureau Welstandszaken en de stadsdelen is besloten om de waarderingskaarten niet tot Nieuw West te beperken, zodat een eensluidend beoordelingsinstrument voor handen is voor alle wijken die tussen 1945 en 1970 tot stand kwamen op basis van stedenbouwkundige opvattingen die aan AUP ten grondslag lagen. De waarderingskaarten voor AUP gebieden zijn in de eerste plaats welstandskarten die, afhankelijk van de ordewaardering, aangeven hoe met de bebouwing moet worden omgegaan. Het gebruik van de waarderingskaarten voor de 19de-eeuwse Ring en de Gordel 20-40 heeft echter laten zien, dat zij bij de vernieuwing van de wijken ook als een belangrijk kennisdocument fungeren. Hiertoe draagt de bijbehorende database, waarin de namen van architecten, bouwjaren en bouwtypen zijn opgenomen ook bij.

Sinds 1995 is er een grote vernieuwingsoperatie gaande, met name in Nieuw West en sinds 2006 ook in Noord. De waardering van de bebouwing gaat uit van de huidige stand van zaken als het om beoogde wijzigingen van de wijken en buurten gaat. Bebouwing die er nog wel staat, maar waarvoor al wel vernieuwingsplannen zijn vastgesteld, is niet gewaardeerd, en is met wit op de kaart aangegeven. Bij vernieuwing van de onderliggende digitale kaart, de Grootchalige Basis Kaart Amsterdam, dikwijls afgekort tot GBKA, zal deze bebouwing met een grijze kleur worden ingevuld.

De waarderingskaarten AUP gebieden kwamen tot stand in nauw overleg met de stadsdelen en de Bureau Welstandszaken. De directeurs en projectleiders van de corporaties die in Nieuw West opereren, zijn van de voortgang van het project op de hoogte gehouden. Opmerkingen van hun zijde, die met name de motivering van de waardetoekenningen betroffen, hadden mede invloed op het uiteindelijke resultaat. Verder hebben de bewonersorganisatie Pro West en belangenverenigingen als het Cuypersgenootschap en de Bond Heemschut een bijdrage geleverd aan de gedachtewisseling over de opzet van de kaarten.

De waarderingskaarten beslaan de naoorlogse ring rond de stad die door groene scheggen doorsneden wordt. De Bijlmermeer is in deze waarderingsronde niet meegenomen, omdat met de stedelijke vernieuwing in dit gebied nog maar weinig rest van de samenhang van het oorspronkelijk stedenbouwkundig concept. Ook de naoorlogse bebouwing uit de periode 1945-1970 in de binnenstad, de 19de-eeuwse Ring en de Gordel 20-40 vielen buiten het bestek van de waarderingskaarten AUP gebieden.

2. De waarderingskaarten en de Schoonheid van Amsterdam Digitaal

In november 2009 werd de Schoonheid van Amsterdam Digitaal gelanceerd. In deze digitale welstandsnota van Amsterdam zijn de welstandsnota's van de stadsdelen geïntegreerd. De nota's zijn door elk stadsdeel vastgesteld. www.welstandsnota.amsterdam.nl. De basisnota, die de onderlegger vormt voor het beleid, is door de centrale stad vastgesteld. Waarderingskaarten maken integraal onderdeel uit van het digitale systeem. De waarderingskaarten voor het centrum, de 19de eeuwse Ring en de Gordel 20-40 zijn in deze digitale nota te raadplegen. De reeds vastgestelde waarderingskaarten voor de AUP gebieden zijn in dit systeem te raadplegen als pdf. De nieuwe waarderingskaarten AUP gebieden zijn digitaal opgebouwd en gekoppeld aan de kaart van Amsterdam zodat zij, na vaststelling door de deelraden, kunnen worden geïntegreerd in de gedigitaliseerde welstandsnota.

Welstandsnota.amsterdam.nl DB-svad-acc

Startpagina welstandsnota Adreskeuze Objectkeuze Ingrep Criteria

Geuzenveld

Criteria Toelichting Beleid Geschiedenis

Welstandscriteria

Welstandscriteria, relatie met de omgeving

- de compositie van nieuwe ontwikkelingen binnen de bebouwingsvelden vormt een samenspel met de orthogonale ritmiek van het grijze, groene en blauwe netwerk, en de tussengebieden
- nieuwe ontwikkelingen sluiten aan op de hoofdkenmerken van het veld waarbinnen het bouwinitiatief wordt genomen. Structuur en richting van de gebouwen doorbreken deze niet
- bouwinitiatieven worden niet alleen beoordeeld op de gevolgen ervan voor de bouwstrook of -haak zelf, maar ook op de gevolgen binnen de verkavelingsseenheid of het veld als geheel
- nieuwe ontwikkelingen sluiten aan op de bestaande ritmische compositie van maat - schaal en hoog - laag verhoudingen
- de situering van bijzondere bebouwing en van hoogbouw is ondergeschikt aan de stedenbouwkundige structuur als geheel
- gebouwen zo plaatsen dat de doorlopende groenstructuur met doorschakeling van groene ruimten/water intact blijft
- bouwinitiatieven verstoren doorzichten en zichtlijnen (bv. naar groen en water) niet

Welstandscriteria, bouwwerk op zichzelf/ontwerpaspecten

- een (nieuw) bouwvolume heeft een heldere hoofdvorm
- terughoudend vormgegeven bebouwing versterkt als rustige en informele achtergrond de karakteristieke 'doorlopende' tuinstedelijke ruimtelijke structuur
- blindende elementen per architectuureenheid dienen bij verbouw in stand te blijven of op een overeenkomstige manier te worden vernieuwd: galerijen, loggia's, balkons, dakranden, vloerplaten, luifels, trappenhutten, givolopeningen
- de plint reageert functioneel en/of visueel op de openbare ruimte
- bij verbouw (of bij de woning trekken van entreeporallen, loggia's en balkons) blijft bestaande plasticiteit en ritmiek en eenheid van het gebouw intact

Welstandscriteria, detaillering en kleur gebruik

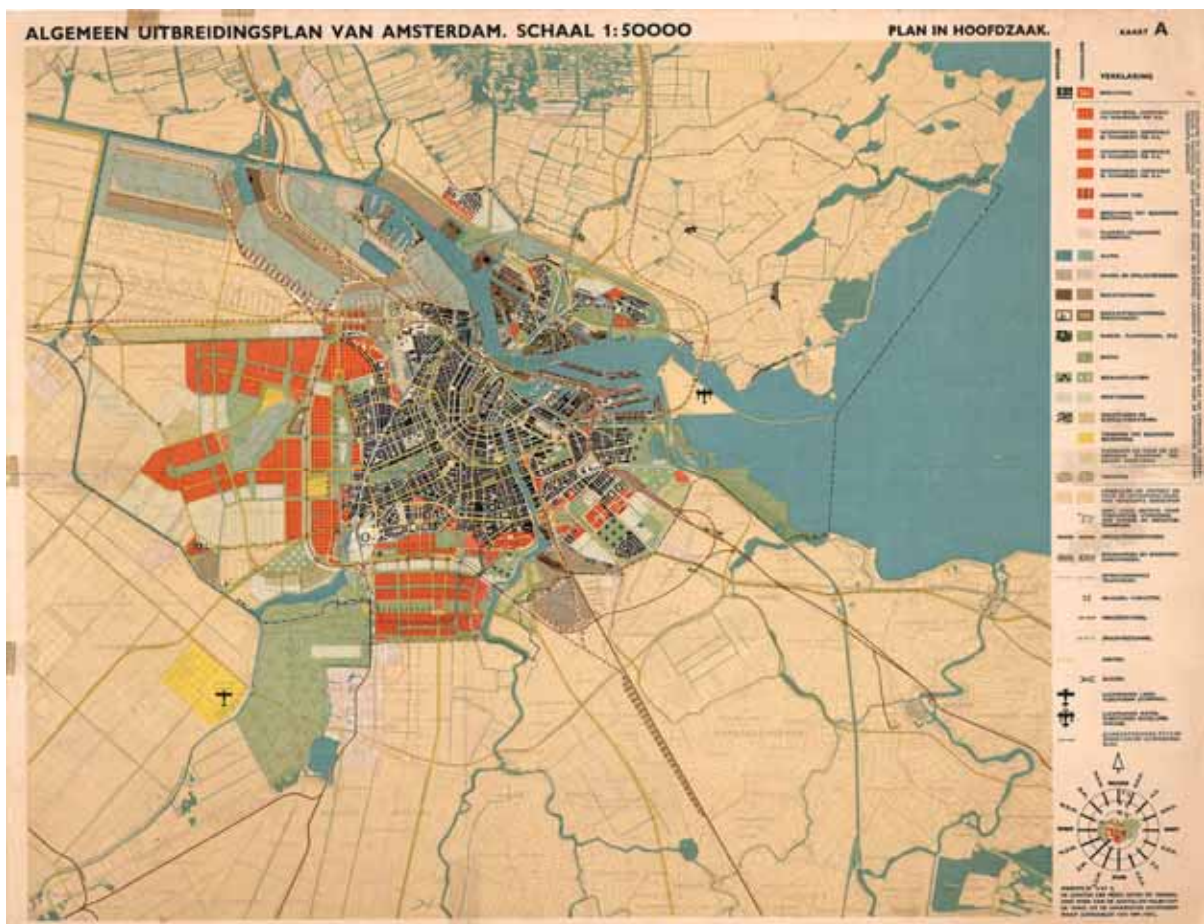
- detaillering, materialisering en kleur van bouwinitiatieven respecteren of versterken de bestaande terughoudendheid in plasticiteit en ritmiek van de architectuur

3. Geschiedenis en stedenbouwkundige en architectonische karakteristieken

Stedenbouwkundige voorgeschiedenis

Het AUP was een rechtstreeks gevolg van de grote annexatie van 1921, waarmee het grondgebied van Amsterdam vrijwel werd verviervoudigd. Tot dan kampte de stad met een chronisch ruimtegebrek en een stedenbouwkundig chaotische stadsrand. Het maken van een gedegen en allesomvattend uitbreidingsplan voor Amsterdam was alleen daarom al noodzakelijk. In feite stond de structuur van de stad als geheel ter discussie: de vanouds op het IJ en de Zuiderzee georiënteerde stad moest eigenlijk omgekeerd worden, want de toekomst lag aan het Noordzeekanaal. Dat bracht dan ook met zich mee dat de nieuwe woonwijken vooral aan de westzijde van de stad geprojecteerd zouden worden.

Na lang, vooral politiek, wikken en wegen werd in 1928 gekozen voor het oprichten van een nieuwe Afdeling Stadsontwikkeling (SO) bij Publieke Werken (PW), die een plan moest leveren waarin de modernste inzichten op het gebied van volkshuisvesting, recreatie, bedrijvigheid en verkeer verwerkt waren. Daarmee begint de definitieve fase van de totstandkoming van het AUP met de daarbij behorende scheiding van bovengenoemde functies. De nieuwe directeur van PW, W.A. de Graaf, was niet alleen een ambtelijk genie die alle gemoeders tot bedaren bracht, maar wist tevens de juiste leidinggevenden bij SO aan te stellen: L.S.P. Scheffer, een bekwaam stedenbouwkundige en diplomatiek regelaar, als afdelingshoofd; Th.K. van Lohuizen als baanbrekend 'stedenbouwkundig onderzoeker', toen het nieuwste van het nieuwste, en tenslotte, op 1 mei 1929, de nauw met de Europese avant-garde verbonden architect C. van Eesteren als stedenbouwkundig ontwerper. Vier jaar later – in 1935 – was het AUP op papier gereed. Het plan maakte ook internationaal grote indruk, zodat het AUP algemeen beschouwd wordt als een mijlpaal in de geschiedenis van de stedenbouw.

Algemeen Uitbreidingsplan van Amsterdam, Plan in hoofdzaak, C. van Eesteren, 1934

Het AUP is als ontwerp de neerslag van het grondig analyseren en vervolgens helder structureren van alle door Van Eesteren als 'stedenbouwkundige elementen' genoemde zaken die voor het functioneren van een moderne stad zijns inziens onmisbaar waren geworden. Daarmee doelde hij niet op straten, pleinen en bouwblokken, maar op verkeerswegen, industriële complexen, stadions,

massawoningbouw enz. Dat waren in zijn ogen de bouwstenen waarmee de moderne stedenbouwkundige moest werken. Het ging hem om de stad als een collage van 'stedenbouwkundige elementen' die alle hun beeldende kwaliteiten hebben. Hij zag de stad als een enorme machine waarin honderdduizenden woonden en hun brood verdienden, waarin kinderen naar school gingen, waarin gerecreëerd moest kunnen worden en waarin mobiliteit een essentieel gegeven was geworden.

In die zin is het AUP dan ook bovenal een allesomvattend en gedetailleerd structuurplan geworden waarvan gedacht werd dat daarmee de groei van de stad tot het jaar 2000 opgevangen kon worden. Van concrete bebouwingsvoorstellen was in het AUP geen sprake: dat kwam later aan bod met het ontwerpen van partiële uitbreidingsplannen. Wel lagen de contouren van de toekomstige bebouwingsvelden vast, zowel voor de kleinere stadsranduitbreidingen als voor de grote woonwijken ten westen en ten zuiden van de stad, evenals het raster en zelfs de profielen van de hoofdverkeerswegen als onderdeel van het uitgewerkte wegenplan voor de gehele stad en regio.

Raster van hoofdwegen, zoals opgenomen in het AUP (links) en dwarsprofielen (rechts)

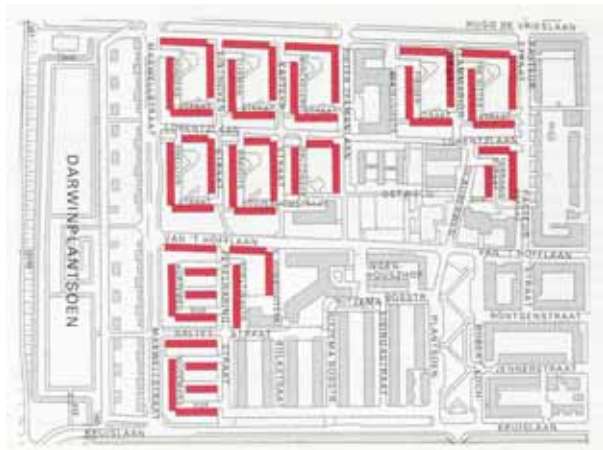
Ook was het geen geheim dat SO iets totaal anders in gedachte had, dan de tot dan toe uit gesloten bouwblokken opgebouwde stad. Zo laat een van de bij het AUP geleverde vogelvluchtperspectieven een hoofdzakelijk uit stroken bestaande open verkavelingswijze zien: de latere tuinstad Buitenveldert als voorbode van de moderne woonwijk in open bebouwing waarin de groenvoorziening een cruciale rol zou gaan spelen.

Uitwerking AUP in deelplannen

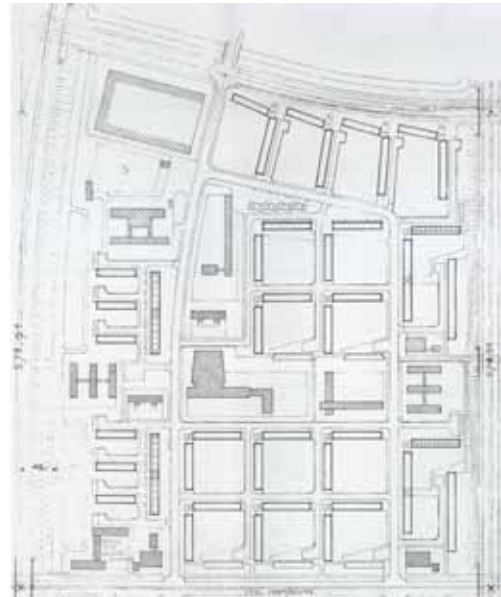
Op basis van het AUP is tussen 1930 en begin jaren zestig een lange reeks uitbreidingsplannen of deelplannen gerealiseerd die een duidelijke ontwikkeling vertoont. De eerste deelplannen waren wat betreft ruimtelijk systeem nog traditionele Gordel 20-40-plannen, zij het met tal van kleine verbeteringen. De deelplannen voor Landlust, omgeving Surinameplein en omgeving Rijnstraat maken deel uit van de toenmalige bebouwingsgrens van de stad en voegen zich in het systeem met gesloten bouwblok. Tijdens de jaren dertig begon het experiment met de open bebouwingswijze in het uitbreidingsplan Bos en Lommer, waarbij bleek dat het bepaald niet eenvoudig is om met uitsluitend strokenbouw een boeiende stedelijke ruimte te ontwerpen. De ontwikkeling van het ontwerp voor Tuinstad Slotermeer, vanaf 1935, wordt gekenmerkt door het zoeken naar meer variatie in de verkaveling. Dankzij het geslaagde experiment met hovenverkaveling in Tuindorp Frankendaal, kort na de oorlog, was het nog mogelijk om met name de strokenverkaveling van de laagbouw in Tuinstad Slotermeer tijdens de realisering van het ontwerp (1951-1954) overwegend te vervangen door deze nieuwe hovenverkaveling.

Geuzenveld (1953-1958) was een poging om de woonwijk toch een wat meer grootstedes karakter te geven: een kernbebouwing van middelhoogbouw met daaromheen een krans van laagbouw. SO was namelijk van mening dat de variatie in Slotermeer, wat betreft verkaveling én architectuur, wel wat veel van het goede was geworden. In dit kader moet bedacht worden dat een zekere mate van herhaling en eenvormigheid in de ogen van Van Eesteren juist een kwaliteit was (rust, gelijkheid en harmonie). Geuzenveld heeft zodoende een grootschaliger en eenduidiger karakter gekregen – zes

architectenbureaus ontwierpen hier elk een van de zes te onderscheiden woonbuurten – en bovendien werd hier een hakenverkaveling voor de middelhoogbouw geïntroduceerd. Hoewel verkavelingsplannen nooit echt herhaald worden, ontstaat er na Geuzenveld duidelijk een repertoire van oplossingen die zichzelf in de praktijk hebben bewezen. In Slotervaart (1954-1960), Osdorp (1956-1962), Overtoomse Veld (1958-1963) en Buitenveldert (1958-1966) worden zo ongeveer alle mogelijkheden van de open hoven en hakenverkavelingen - ook voor hoogbouw - min of meer systematisch onderzocht.

Frankendaal, gedeelte Jeruzalem met duplexwoningen in hovenverkaveling

Plan Overtoomsche polder van 27 augustus 1954

Een nadere beschouwing leert dat dit tot zeer wisselende ruimtelijke kwaliteiten heeft geleid. Hetzelfde geldt voor de wat ruimtelijk systeem betreft vergelijkbare woonwijken die na 1960 in Amsterdam-Noord verrezen. Nadat reeds in 1956 duidelijk was geworden dat de oorspronkelijke verwachting van het AUP aangaande het aantal te bouwen woningen tot 2000 flink naar boven moest worden bijgesteld, werd in 1958 een 'Partiële Herziening van het Noordelijk gedeelte van het AUP' vastgesteld, die aldaar de bouw van Nieuwendam-Noord (1964-1968), Buikslotermeer-Noord (1964-1970), en de Banne Buiksloot (1964-1968) mogelijk maakte.

Tot slot dient nog opgemerkt te worden dat in het bovenstaande alleen de grootschalige uitbreidingsplannen zijn genoemd. Voor de realisering van het AUP zijn echter ook tal van kleinere uitbreidingsplannen en detailplannen gemaakt. Tuindorp Frankendaal in de Watergraafsmeer is al genoemd; andere voorbeelden zijn niet alleen woonbuurtjes zoals de Fizeabuurt of Tuinwijk, maar ook bijvoorbeeld het ontwerp voor de Jan Vroegopsingel langs de Amstel. Ook de stedenbouwkundige kwaliteit van dergelijke details moet niet onderschat worden.

De architectuur van het AUP

De oorspronkelijke architectuur is meestal sober en terughoudend vormgegeven. De bebouwing heeft een heldere hoofdvorm en vrij vlakke gevels, die hun geleding en ritme krijgen door een verweving van steeds herhaalde horizontale architectonische elementen als galerijen, loggia's en balkons, en verticale als trappenhuizen. Een architectuureenheid is gebouwd naar hetzelfde ontwerp; meestal is de vormgeving van een reeks gebouwen identiek (zie Bijlage 1 voor architectuur van elke typologie afzonderlijk).

Portieklats aan de Karel Klinkenbergstraat/Johan Greivestraat (Overtoomseveld)

Detailering, materiaal- en kleurgebruik

Per architectuureenheid zijn detailering, materiaal- en kleurgebruik steeds identiek of aan elkaar verwant uitgevoerd. De herhaling daarvan bepaalt het totaalbeeld. Detailering, materiaal- en kleurgebruik worden ingezet om de ritmiek van het gevelbeeld te versterken. Als materiaal overheersen baksteen, geprefabriceerde gevelpanelen of beton. Het kleurgebruik is divers maar wel vrij terughoudend. Materiaal- en kleurgebruik van winkelcentra en maatschappelijke voorzieningen is individueler en wijkt vaak af van het algemene beeld.

Binnen de meest recente nieuwbouw zijn vaak veel materialen verwerkt, waaronder donkere baksteen en diverse soorten glas.

Woningbouw aan de Reinaert de Vosstraat e.o.

Post AUP

In 1962 verleende de Gemeentelijke Woningdienst een studieopdracht aan de architecten Bakema, Van Eyck en Van Gool, met de bedoeling 'de verstarring in de evolutie van de woningbouw te doorbreken'. De volkshuisvesting kampte met teveel voorschriften, eisen, te beperkte bouwbudgetten en een tekort aan architectonisch vernuft, als dus de Woningdienst. De ontwerpers kregen drie randvoorwaarden mee: streven naar een zo groot mogelijke samenhang tussen architectuur en stedenbouw, een optimale intimiteit van de privé-woonruimte en het vinden van een alternatief voor de gewraakte gemeenschappelijke trappenhuizen. Een jaar later werd het plan van Van Gool aangewezen om uitgevoerd te worden. Dit plan bevatte een aantal nieuwe ontwikkelingen die kenmerkend zouden worden voor het ruimtelijk systeem van het Post-AUP:

- één grootschalige stedenbouwkundig-architectonische structuur in het groen, bestaande uit elf woonblokken van vijf woonlagen;
- ontsluiting via drooglopen of galerijstraten, waarbij woonblokken onderling verbonden kunnen worden door luchtbruggen in aansluiting op de bovenste galerijstraat;
- een eerste poging tot scheiding van verkeerssoorten.

Al ruim voor de oplevering in 1968 genoot het plan in volkshuisvestingskringen grote faam als oplossing voor modern wonen.

Plan van Gool

In hetzelfde jaar 1963 kwam de toenmalige minister Bogaers met een nota die een eind moest maken aan de woningnood en waarmee een grote bouwstroom – van voornamelijk hoogbouw – op gang is gekomen. De bouwindustrie sprong hier gretig op in. De verworvenheden van het Plan van Gool werden in het volgende Amsterdamse project, de Molenwijk, eveneens in Amsterdam-Noord, verder uitgewerkt: vijftien galerijflats van tien lagen die zodanig ten opzichte van elkaar zijn gegroepeerd dat vier 'molenwieken' worden gevormd. Voor het eerst werd het parkeren geheel uit de - parkachtige - openbare ruimte geweerd en werd het autoverkeer volledig gescheiden van het overige verkeer door toepassing van halfverhoogde wegen. Deze leiden vanaf de rondom het plangebied lopende rijweg naar de vier drielaagse parkeergarages die centraal tussen de wiekvormig gegroepeerde galerijflats liggen.

Vooral de Molenwijk is, inclusief het woningtype met speelhal (ca. 100m²), op te vatten als laatste vingeroefening voor de op stapel staande uitvoering van de Bijlmermeer (1e fase ca. 1966-1975; 15.000 woningen).

Molenwijk

De architectuur van het Post AUP

De Post-AUP-gebieden zijn opgebouwd uit uniforme architectuureenheden in de vorm van geschakelde bouwblokken (niet gesloten, ook geen strokenbouw). Bindende elementen die de gevels samenhang geven (bijvoorbeeld dakranden en vloerplaten) spelen een belangrijke rol in het architectonisch beeld. Expressie van de individuele woning speelt daarin geen rol.

De bouwblokken zijn nadrukkelijk tweezijdig of alzijdig ontworpen. Het verschil tussen voor- en achtergevel vervaagt. De architectuureenheden zijn merendeels groot en bestaan uit galerijflats. Steeds zijn de bouwblokken opgebouwd uit eenvormige stroken met platte daken. Een ander oud AUP ideaal kwam binnen handbereik: de oriëntatie en daarmee de bezonning van de woning. In kleur en materiaal van de borstweringen kan een ritme bewerkstelligd worden, maar de gevelvlakken zijn geheel vlak. Er is wel diepte in de gevelwand, maar geen plasticiteit (zie Bijlage 1 voor de architectuur van elke typologie afzonderlijk en van Plan Van Gool en Molenwijk).

Detailering, materiaal- en kleurgebruik

Het bouw materiaal binnen de Post-AUP-gebieden is in hoofdzaak beton met baksteen als ondergeschikt materiaal en plaatmateriaal in de puien en de balkons. In Plan Van Gool is baksteen meer dan ondergeschikt toegepast; hier zijn de bollende balkons in beton uitgevoerd

Plan van Gool

4. Toelichting op de waarderingskaart, omschrijving ordewaarderingen en gebruikte begrippen

De waarderingsmethode

In de AUP gebieden zijn de architectuur van de bebouwing en de stedenbouwkundige opzet niet los van elkaar te zien. Diverse auteurs hebben geprobeerd de samenhang tussen repeterende architectuureenheden te vangen in begrippen als 'superblok' of 'ensemble'. Van Eesteren zelf sprak over stedenbouwkundige vormen. In de waarderingskaarten wordt de oorspronkelijke planopzet en uitvoering gewaardeerd. Dat betekent dat bij de beoordeling zoveel mogelijk is uitgegaan van de huidige situatie in het perspectief van de oorspronkelijke bedoelingen van het stedenbouwkundig- en architectonisch ontwerp.

Bij de waardering is zowel naar de architectonische als stedenbouwkundige kant van de bebouwing gekeken. De waardering van de bebouwing is gebaseerd op 4 aspecten:

- A. De interne organisatie van het object (typologie en plattegrond)
- B. De ruimtelijke vormgeving van objecten (architectuur)
- C. De groepering van objecten (verkaveling)
- D. De bijdrage van objecten aan de kwaliteit van tuinstedelijke ensembles als geheel (relatie met veld als geheel)

Alle objecten en groepen van objecten zijn op deze vier aspecten kort getypeerd en gewaardeerd met 1- 5 punten.

Buikslotermeer-Noord (H. Cleyndertweg e.o.); deelwaarderingen A, B, C, D, met toegekende punten

Per onderdeel zijn de volgende punten waarderingspunten toegekend:

A. De interne organisatie/typologie van het object

- 2 punten Geringe kwaliteit wat betreft uitwerking van een bepaald woningtype* of gebouwtype, wijze van ontsluiting, ligging op de zon en relatie met de openbare ruimte.
- 3 punten Typologie die wat betreft uitwerking van een bepaald woningtype* of bijzonder gebouwtype, wijze van ontsluiting, ligging op de zon en relatie met de openbare ruimte representatief is voor de AUP gebieden.
- 4 punten Hoge kwaliteit wat betreft uitwerking van een bepaald woningtype* of bijzonder gebouwtype, wijze van ontsluiting, ligging op de zon en relatie met de openbare ruimte
- 5 punten Monumentwaardige kwaliteit wat betreft uitwerking woningtype* of bijzonder gebouwtype, wijze van ontsluiting, ligging op de zon en relatie met de openbare ruimte

* Te denken valt aan galerijwoning, (duplex)laagbouw, maisonnette, portieketagewoning, torenwoning, villa's, ouderencomplex en ouderenwoning.

B. De ruimtelijke vormgeving/architectuur van objectenpunten

- 2 punten Geringe kwaliteit wat betreft vormgeving van samenhang tussen vorm en constructie, toepassing van moderne materialen, expressieve uitdrukking van verschillende functies binnen het ontwerp als het geheel.
- 3 punten De vormgeving van de samenhang tussen vorm en constructie, toepassing van moderne materialen en expressieve uitdrukking van functies binnen het ontwerp als geheel is representatief voor de AUP gebieden.
- 4 punten Hoge kwaliteit wat betreft vormgeving van samenhang tussen vorm en constructie, toepassing van moderne materialen, expressieve uitdrukking van verschillende functies binnen het ontwerp als het geheel.
- 5 punten Monumentwaardige kwaliteit wat betreft vormgeving van samenhang tussen vorm en constructie, toepassing van moderne materialen, expressieve uitdrukking van verschillende functies binnen het ontwerp als geheel.

C. De groepering/verkeeringseenheid van objecten

- 2 punten Geringe kwaliteit in de plaatsing van (al dan niet repeterende) architectuureenheden in een als één geheel ontworpen groepering, waarin een gevarieerd beeld ontbreekt en wisselwerking met de openbare ruimte zwak is
- 3 punten De plaatsing van (al dan niet repeterende) architectuureenheden in een als één geheel ontworpen groepering, waarin een gevarieerd stadsbeeld ontstaat met een combinatie van een zekere beslotenheid en open zichtlijnen naar buiten (of: een sterke wisselwerking met de openbare ruimte) is representatief voor de AUP gebieden.
- 4 punten Hoge kwaliteit van plaatsing van (al dan niet repeterende) architectuureenheden in een als één geheel ontworpen groepering, waarin een gevarieerd stadsbeeld ontstaat met een combinatie van een zekere beslotenheid en open zichtlijnen naar buiten (of: een sterke wisselwerking met de openbare ruimte)
- 5 punten Monumentwaardige kwaliteit van plaatsing van (al dan niet repeterende) architectuureenheden in een als één geheel ontworpen groepering, waardoor een gevarieerd stadsbeeld ontstaat met een combinatie van een zekere beslotenheid en open zichtlijnen naar buiten (of: een sterke wisselwerking met de openbare ruimte)

D. De bijdrage van objecten aan de kwaliteit van tuinstedelijke ensembles als geheel.

- 2 punten Onsamenvangende, verstoorde relatie tussen architectuureenheid of groepering van architectuureenheden met de compositie van het veld als geheel
- 3 punten De relatie tussen architectuureenheid, de verkeering en de compositie van het bebouwingsveld en het tuinstedelijke karakter als geheel is representatief voor de AUP gebieden.
- 4 punten Hoge kwaliteit in de relatie tussen architectuureenheid, de verkeering en de compositie van het bebouwingsveld en het tuinstedelijke karakter als geheel
- 5 punten Monumentwaardige kwaliteit in de relatie tussen architectuureenheid, de verkeering en de compositie van het bebouwingsveld en het tuinstedelijke karakter als geheel

Het totaal komt uit op een schaal van 0-20 punten. De totaalwaardering leidt tot de volgende ordewaarderingen:

- 0-10 basiskwaliteit (Basisorde)
- 11-14 middenkwaliteit (Orde 3)
- 15-17 hoge kwaliteit (Orde 2)
- 18-20 topkwaliteit (Orde 1)

Prinses Irenebuurt (Beethovenstraat); deelwaarderingen A, B, C, D, met toegekende punten

Toelichting welstandskaat

De waardering van de ordes is op de bij deze nota behorende kaart aangegeven met kleurcodes. Voor de inkleuring van de ordes is gebruik gemaakt van de kleurstelling die ook al voor de waarderingskaarten 19de eeuwse Ring en Gordel '20-'40 is toegepast te weten: paars-orde 1, rood-orde2, oranje-orde3 en geel basisorde. Bebouwing die niet tot het AUP behoort is grijs gekleurd; bebouwing waarvoor bij de afronding van deze kaarten al vernieuwingsplannen zijn vastgesteld is met wit aangegeven.

De wegenstructuur: parklanen, wijkontsluitingswegen en buurtontsluitingswegen zijn in lijn op de kaart aangegeven, alsmede de groene hoofdstructuur en het openbaar groen. Privé-tuinen grenzend aan de openbare ruimte zijn met een groene lijn op de kaart aangegeven.

De welstandskaat is het resultaat van uitgebreide buitenopnames in combinatie met archief- en historisch onderzoek. De toekenning van de ordewaarderingen is geschied in overleg met deskundigen van Bureau Monumenten en Archeologie, Commissie voor Welstand en Monumenten, Dienst Ruimtelijke Ordening en de betrokken stadsdelen.

Blad 4
Ordekaart AUP- en Post AUP-gebieden
Amsterdam - Stadsdeel Zuid
 Prinses Irenebuurt
 Buitenveldert
 Veluwebuurt

- Ordes gebouwen**
- Orde 1
  - Orde 2
  - Orde 3
  - Basisorde
  - Te slopen
  - Niet tot AUP/Post AUP behorend
  - Gemeentelijk monument
- Ordes bruggen**
- Orde 1
  - Orde 2
  - Orde 3
  - Basisorde
  - Gemeentelijk monument
- Groenstructuur**
- Groen/blauwe hoofdstructuur
  - Openbaar groen
  - Privétuinen grenzend aan openbaar groen
- Verkeersstructuur**
- Stadslanen
  - Wijkontsluitingswegen
  - Buurtontsluitingswegen
- Gemeente Amsterdam**
 Bureau Monumenten & Archeologie
- DIR/OIS - april 2010 - studiconcept

Legenda ordekaart (links) en fragment ordekaart Buitenveldert

De kaarten zijn geactualiseerd tot december 2009. Recente sloopbesluiten zijn niet (of niet volledig) verwerkt in de kaart.

Waardering onderdelen

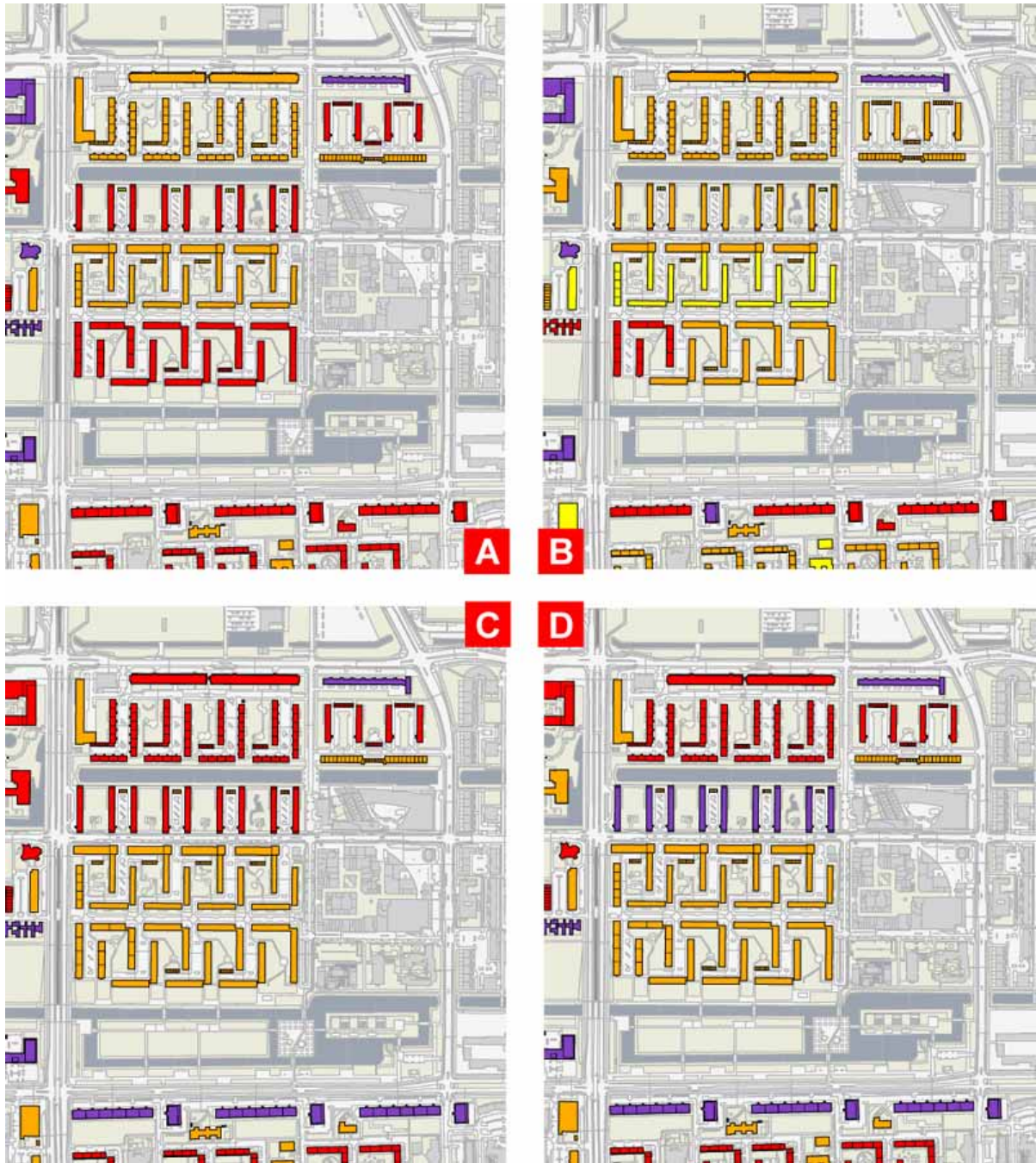
Bebouwing in de AUP gebieden kan hoog scoren op vooral architectonische overwegingen (plattegrond/architectuur) of op vooral stedenbouwkundige (verkaveling/relatie met veld als geheel). Wanneer zij op alle aspecten hoog scoort is de bebouwing monumentwaardig. Hoe de verhouding in de beoordeling van deze aspecten bij de ordewaardering van elke architectuureenheid is, wordt zichtbaar aan de hand van de kaarten die voor elk aspect zijn gemaakt. De waardering van de onderdelen A, B, C en D leiden in combinatie met elkaar tot een versterking van de aanbevelingen voor de aanpak van zowel de architectuureenheden als de openbare ruimte.

Bouwwerk op zichzelf

De aanpak van architectonisch hoog gewaardeerde bebouwing wordt hierbij gebaseerd op de eigen intrinsieke architectonische kwaliteit die gehandhaafd moet blijven, ook wanneer er sprake is van een relatief lage waardering voor de kwaliteit van de verkaveling, respectievelijk de bijdrage aan het tuinstadkarakter.

Bouwwerk in zijn omgeving

De kwaliteit van de bijdrage die architectonisch lager gewaardeerde bebouwing levert aan verkavelingseenheden van hoge kwaliteit en/of de hoogwaardige relatie die deze onderhoudt met het tuinstadkarakter, moet gehandhaafd blijven.

Fragmente Tussenwaarderingskaarten, Buitenveldert

Omschrijving orde waarderings en criteria

Orde 1: Monumenten of monumentwaardige bebouwing (18-20 punten)

Een architectuureenheid die op basis van typologie, een voor die periode bijzondere en/of karakteristieke architectonische vormgeving, de positie in een verkavelingseenheid en/of zijn bijdrage aan een verkaveling en veld de status heeft van rijks- of gemeentelijk monument of daarvoor in aanmerking komt.

Orde 2: Hoge waarde (15-17 punten)

Een architectuureenheid met een voor de periode karakteristieke architectonische vormgeving en/of typologie, die bovendien een belangrijke bijdrage levert aan de compositie van de verkavelingseenheid en het veld

Orde 3: Middel hoge waarde (11-14 punten)

Een architectuureenheid met een voor de periode kenmerkende vormgeving en/of kenmerkende typologie en/of belangrijke bijdrage aan de compositie van de verkaveling en het veld.

Basisorde – Lage waarde (0-10 punten)

Een voor de periode kenmerkende architectuureenheid zonder architectonische of stedenbouwkundige meerwaarde, ofwel ontstaan door geringe ontwerp kwaliteit ofwel door latere, ingrijpende wijzigingen waardoor deze de architectonische meerwaarde en/of bijdrage aan de compositie van de verkaveling heeft verloren.

Panden en ordes; linksboven: Comeniusstraat (orde 1); rechtsboven: Jacob van Maerlantstraat (orde 2); linksonder: August Allebéplein (orde 3); rechtsonder: Viermasterstraat (Basisorde)

Toelichting definities ordes:

Component typologie/ architectuur

- A+B = 8-10 punten: *Handhaven en herstellen van de oorspronkelijke elementen in vorm, maat, materiaal, detaillering, verhouding en kleur.*
- A+B= 6-7 punten: *Handhaven en herstellen van de oorspronkelijke elementen in vorm, maat, materiaal, detaillering, verhouding en kleur of vormgeving van een vergelijkbare kwaliteit. Het gebruik van niet oorspronkelijke materialen is mogelijk mits dit gebeurt met respect voor de authenticiteit van de gevel.*
- A+B = 4-5 punten: *Het handhaven en herstellen van de oorspronkelijke karakteristiek, ongeacht het toegepaste materiaal en de detaillering.*
- A+B = 2-3 punten: *Handhaven van vorm en massawerking voor zover deze belangrijk is voor de compositie van de verkaveling en de relatie met het veld als geheel*

Component verkaveling/relatie met veld als geheel

- C+D = 8-10 punten: *Handhaven van de ruimtelijke kwaliteit van de verkavelingseenheid zoals die tot uitdrukking komt in de relatie bebouwing en ontwerp openbare ruimte als het gaat om de compositie van elementen als zichtlijnen, relatie openbaar en privaatgebied en de samenhang met het tuinstedelijk ensemble van het veld.*
- C+D = 6-7 punten: *Handhaven van de ontwerpprincipes die ten grondslag liggen aan de relatie tussen bebouwing en openbare ruimte als het gaat om de compositie van elementen als zichtlijnen, relatie openbaar en privaatgebied en de samenhang met het tuinstedelijk ensemble van het veld.*
- C+D = 4-5 punten: *Handhaven van de samenhang tussen de verkaveling van de bebouwing en de compositie van het veld als geheel zoals dat tot uitdrukking komt in de doorkoppeling van de groenstructuur op de verschillende schaalniveaus dient uitgangspunt te zijn.*
- C+D + 2-3 punten: *Handhaven van de ruimtelijke continuïteit die kenmerkend is voor de compositie van het bebouwingsveld dient uitgangspunt te zijn.*

Bijlage 1

Paragraaf 7.3.6. Het Algemeen Uitbreidingsplan (AUP)

Paragraaf 7.3.7. Post-AUP

uit: Basisnota "De Schoonheid van Amsterdam Digitaal"

7.3.6 *Het Algemeen Uitbreidingsplan (AUP)*

A   Geschiedenis en ligging in de stad

Gebieden die behoren bij het Algemeen Uitbreidingsplan Amsterdam liggen in de stadsdelen Bos en Lommer, Amsterdam-Noord, Slotervaart, Osdorp, Geuzenveld-Slotermeer, De Baarsjes, Zuideramstel en Oost-Watergraafsmeer.

Het plan als geheel was in 1935 gereed, maar is grotendeels pas na de Tweede Wereldoorlog uitgevoerd. Tot begin jaren zeventig van de vorige eeuw is op basis van het AUP een lange reeks uitbreidingsplannen of deelplannen gerealiseerd.

Het merendeel van de grote AUP-gebieden ligt in het westen en zuidwesten van de stad, enkele kleinere invullingen in het oosten. De laatste AUP-wijken verzezen in Amsterdam-Noord.

Het AUP was een rechtstreeks gevolg van de grote annexatie van 1921, waarmee het grondgebied van Amsterdam vrijwel werd verviervoudigd. Tot dan kampte de stad met een chronisch ruimtegebrek en een chaotische stadsrand. Het maken van een allesomvattend uitbreidingsplan voor Amsterdam was daarom noodzakelijk. In 1928 werd de nieuwe Afdeling Stadsontwikkeling bij Publieke Werken opgericht, die dit plan moest leveren. C. van Eesteren werd daar als stedenbouwkundig hoofdontwerper bij betrokken. Hij maakte een Plan in Hoofdzaken, vooral een schema met bebouwingsgebieden waarin ruimte was gelaten voor nadere uitwerking. Voor het AUP-gebied in Bos en Lommer is in 1935 het "Uitwerkingsplan Bosch en Lommer 1935" gemaakt. Alleen dit deel van het AUP is door Van Eesteren zelf nader uitgewerkt.

Internationaal werd het plan beschouwd als een mijlpaal in de geschiedenis van de stedenbouw. Basis van het plan is de scheiding van functies: wonen, werken, verkeer en recreatie. In het plan werden de contouren van de toekomstige bebouwingsvelden vastgelegd.

Uitgangspunt bij het ontwerpen van de wijken en de woningen was de toetreding van lucht, licht en ruimte. Een open verkaveling in stroken was daarvoor de oplossing: een combinatie van laag-, middelhoog- en hoogbouw waarbij het groen om de bebouwing heen 'vloeit'. Momenteel wordt hier en daar geëxperimenteerd met andere verkavelingspatronen, zo mogelijk passend binnen de stedenbouwkundige karakteristiek.

B   Kenmerken van het ruimtelijk systeem

Stedenbouwkundige structuur

In de AUP-gebieden bestaat de stedenbouwkundige structuur uit een gelaagde compositie van verkeerswegen, groen- en waterstructuur en de bebouwing (svelden) daartussen. Er is een sterke samenhang tussen openbare ruimte, bebouwing en groen. Het ruim gedimensioneerde groen en het water zijn geen restruimte, maar een belangrijk structurerend stedenbouwkundig element met een zelfstandige rol. Zo vormen de Sloterplas en het groen eromheen de kern van de Westelijke Tuinsteden. De verschillend uitgewerkte bebouwingsvelden in open verkaveling vormen de bouwstenen voor de evenwichtige totaalcompositie van de woonwijken.

Een veld is opgebouwd uit één of meer verkavelingseenheden. Iedere verkavelingseenheid kan bestaan uit verschillende architectuureenheden, die gebouwd zijn naar het ontwerp van één architect. De architectuureenheid kan bestaan uit een of meer stroken, haken of solitaire gebouwen, of een combinatie daarvan. De bebouwing in een verkavelingseenheid vormt een ritmische compositie van maat-schaal en hoog- en laagbouw.

De opeenvolging is dus: gebouw - architectuureenheid - verkavelingseenheid - veld - woonwijk.

Binnen de AUP-gebieden is een eigen (bebouwings)typologie te onderscheiden; soms komen in een gebied een of twee typen bebouwing voor, soms alle acht.

1. Strook- haak- en hofbebouwing

Strook- haak- en hofbebouwing komt het meest voor. De - vaak in reeksen gebouwde - rechte stroken kunnen bestaan uit laag-, middel- of hoogbouw. Soms is de strook in haakvorm uitgevoerd en soms zijn de stroken of haken zo gesitueerd dat een hof ontstaat. Ook winkelstrips met winkels onder in de strook horen bij dit type. Het groen (groene stroken en gazons) 'vloeit' vaak om dit soort bebouwing heen.

2. Vrijstaande (woon)gebouwen in groene gordels

De doorlopende groene gordels vormen samen met het raster van verkeerswegen en waterlopen de grondslag voor de ruimtelijke continuïteit. Vrijstaande woningen staan altijd in of aan deze groene gordels, solitaire voorzieningen (kerken, scholen, verzorgingshuizen) soms ook.

3. Winkelcentra

De winkels zijn gecentreerd in winkelgebieden met een centraal plein, waar etalages, luifels en reclame op straatniveau het beeld bepalen. Daarboven wordt soms gewoond. Vrijstaande bebouwing in het gebied is alzijdig georiënteerd. Veel winkelcentra zijn inmiddels ingrijpend veranderd door schaalvergroting, de vele eigendomswisselingen, 'upgrading' en aanpassingen aan de nieuwste modetrends.

4. (Maatschappelijke) voorzieningen

Voorzieningen als scholen, buurthuizen, kerken etc. liggen van oorsprong als een cluster grote, alzijdige en individuele gebouwen in het groen, vaak tussen twee woongebieden in. De gebouwen vormen een verbijzondering, maar zijn nooit de beëindiging van een formele zichtlijn. De representatieve gevels zijn op de openbare ruimte georiënteerd. De voorzieningenclusters zijn vaak ingrijpend aan de eisen van de tijd aangepast door uitbreiding, nieuwbouw en het toevoegen van nieuwe functies. De van oorsprong groene omgeving is daarbij vaak verloren gegaan.

5. Doorontwikkeling AUP

In veel AUP-gebieden hebben vernieuwingsoperaties plaatsgevonden. Deze woningbouwlocaties voegen zich min of meer in grote lijnen stedenbouwkundig (en in wat mindere mate architectonisch) naar de AUP-karakteristiek. Hierbij gaat het niet alleen om de locaties die zijn aangewezen op grond van de Nota Aanvullende Woningbouwlocaties uit de jaren tachtig van de vorige eeuw. Wat niet in deze categorie past, zal meestal onder het ruimtelijk systeem Woningbouw na 1985 komen te vallen. Meer recente nieuwbouwprojecten zijn vaak groter van schaal dan die uit de vorige eeuw. Gezocht wordt naar een hedendaagse interpretatie van de stedenbouwkundige principes van het AUP. Vaak gaat het om een mengvorm van strokenbouw en gesloten bouwblokken. Bovendien wordt nu gestreefd naar meer functiemenging en het toevoegen van oriëntatiepunten.

6. Hoogbouw

Hoogbouw is hoge, en daardoor in het oog springende, bebouwing die als landmark en oriëntatiepunt fungeert. Soms gaat het om individuele torens, en soms om een reeks identieke torens of stroken. Een enkel gebouw markeert een belangrijke plek in het gebied, een reeks accentueert vaak een (infrastructuur)lijn. Hoogbouw maakt deel uit van het oorspronkelijke AUP-ontwerp. Recentelijk is er steeds meer hoogbouw toegevoegd, vooral in en rond winkelcentra. De oorspronkelijke hoogbouw vormt niet de beëindiging van een formele zichtlijn. Hoogbouw onderscheidt zich duidelijk van het omringende gebied.

7. Groengebieden

Essentieel voor de groengebieden in het AUP-ontwerp is de doorschakeling van groene ruimten. De reeks van woning naar landschap verloopt via tuin - hof - groenstrook - parkstrook/waterloop naar het landschap. Wat schaal betreft, zijn er parken op het niveau van de stad, kleinere buurtparken en het groen-blauwe netwerk dat de velden scheidt.

8. Infrastructurele objecten

Bruggen, viaducten en kademuuren spelen een belangrijke rol binnen het AUP-ontwerp. Een groot aantal waterlopen en verhoogd gelegen wegen maakt daar immers deel van uit.

Bouwwerk op zichzelf

De oorspronkelijke architectuur is meestal sober en terughoudend vormgegeven. De bebouwing heeft een heldere hoofdvorm en vrij vlakke gevels, die hun geleding en ritme krijgen door een verweving van steeds herhaalde horizontale architectonische elementen als galerijen, loggia's en balkons, en verticale als trappenhuizen. Een architectuureenheid is gebouwd naar hetzelfde ontwerp; meestal is de vormgeving van een reeks gebouwen identiek.

1. Strook-, haak- en hofbebouwing

De bebouwing bestaat uit stroken, haken en hoven van verschillende hoogte en vormgeving. De gebouwen zijn rondom zichtbaar waardoor hiërarchie in de gevels ontbreekt. Wel zijn de langsgevels vaak anders vormgegeven dan de kopse gevels. De gevels krijgen hun ritme door repeterende gevelopeningen, balkons, schoorstenen, trappenhuizen, hijsbalken e.d. Bij winkelstrips met bovenwoningen maakt een verbindende luifel vaak deel uit van het ontwerp.

2. Vrijstaande (woon)gebouwen in groene gordels

De woning heeft een individuele vormgeving, die vaak wel per buurt verwant is. Bij vrijstaande bebouwing of twee-onder-een-kappers zijn ook de zijgevels zichtbaar, die deel uitmaken van het ontwerp.

3. Winkelcentra

De visuele relatie met de openbare ruimte is bij winkelcentra van groot belang. Luifel en plint geven het winkelcentrum samenhang. Vooral recente winkelcentra bestaan uit meer individueel (en soms expressief) vormgegeven gebouwen. Soms is een winkelcentrum als geheel (naderhand) overdekt.

4. (Maatschappelijke) voorzieningen

Voorzieningen als scholen en kerken zijn vaak ondergebracht in (clusters van) grote, individuele gebouwen die zich openen naar de openbare ruimte. De oorspronkelijke AUP-voorzieningen als kerken en scholen hebben een enigszins verwante vormgeving. Recentelijk zijn hier allerhande functies bij gekomen (bibliotheek, medische voorzieningen). Deze gebouwen zijn vaak op een heel eigen manier vormgegeven in afwijking van de oorspronkelijke bebouwing.

5. Doorontwikkeling AUP

Karakteristiek voor aanvullende (woning)bouw zijn de vrij vlakke gevels waarbinnen vooral de (in pandige) balkons voor plasticiteit zorgen. De vormgeving is vrij terughoudend.

6. Hoogbouw

Hoogbouw kan als een slanke toren zijn ontworpen, maar ook als een schijf. Het gebouw is alzijdig. Het silhouet ervan is van verre zichtbaar. Het ontwerp houdt daarom rekening met het beeld van veraf, maar ook van dichtbij. De gebouwen binnen een hoogbouwreeks zijn naar hetzelfde ontwerp gerealiseerd.

7. Groengebieden

Bebouwing binnen groengebieden is meestal alzijdig ontworpen en kan onderling heel verschillend zijn van vormgeving en schaal.

8. Infrastructurele objecten

Bruggen, viaducten en kademuren die grenzen aan Gordel 20-40 hebben een robuuste vormgeving in de trant van de Amsterdamse School. Na 1945 gerealiseerde bruggen en viaducten zijn veel lichter vormgegeven.

Detailering, materiaal- en kleurgebruik

Per architectuureenheid zijn Detailering, materiaal- en kleurgebruik steeds identiek of aan elkaar verwant uitgevoerd. De herhaling daarvan bepaalt het totaalbeeld. Detailering, materiaal- en kleurgebruik worden ingezet om de ritmiek van het gevelbeeld te versterken. Als materiaal overheersen baksteen, geprefabriceerde gevelpanelen of beton. Het kleurgebruik is divers maar wel vrij terughoudend. Materiaal- en kleurgebruik van winkelcentra en maatschappelijke voorzieningen is individueler en wijkt vaak af van het algemene beeld. Binnen de meest recente nieuwbouw zijn vaak veel materialen verwerkt, waaronder donkere baksteen en diverse soorten glas.

C   **Waardering, dynamiek en beleid**

De AUP-gebieden vormen een belangrijke tijdlaag in het stedelijk weefsel van de stad als geheel. Ze zijn een voorbeeld van de functionalistische stedenbouw die in de jaren dertig van de 20ste eeuw mede in Nederland vorm kreeg.

Naast waardering is er ook sprake van problemen, omdat de snelle en grootschalige bouw heeft geleid tot een relatief eenzijdig aanbod van woningen en woonmilieus. Vooral in de Westelijke Tuinsteden en Amsterdam-Noord is daarom nu een vernieuwingsproces gaande. Als gevolg daarvan wordt het oorspronkelijke AUP-gebied in zijn totaliteit steeds meer een mozaïek van passende en minder binnen het AUP passende nieuwbouw, en nieuwbouw behorend tot andere ruimtelijke systemen. Waar sprake is van ingrijpende, vaak grootschalige ontwikkeling, komt het betreffende gebied te vallen onder het ruimtelijk systeem Transformatiegebieden (7.3.16). Als die ontwikkeling voltooid is, dan wordt het gebied ondergebracht bij het ruimtelijk systeem waar het typologisch bij blijkt te behoren. Uiteraard kan zo'n gebied weer binnen het AUP gaan vallen, als het binnen de kenmerken ervan past.

Voor het AUP als geheel worden waarderingskaarten opgesteld. Bij de waarderingskaarten gaat het om de stedenbouwkundige structuur en de samenhang daarvan met het groen, de architectuur en de detailering daarvan. Niet alle bebouwing heeft dezelfde architectonische waarde of stedenbouwkundige kwaliteit. Daarom zijn er binnen het AUP (net als bij 19de-eeuwse Ring en Gordel 20-40) gradaties aangebracht: Basisorde, Orde 3, Orde 2 en Orde 1. De waarderingskaarten zijn nog niet bestuurlijk vastgesteld.

D   **Welstandscriteria**

Welstandscriteria relatie met de omgeving

- de compositie van nieuwe ontwikkelingen binnen de bebouwingsvelden vormt een samenspel met de orthogonale ritmiek van het grijze, groene en blauwe netwerk, en de tussenliggende velden
- nieuwe ontwikkelingen sluiten aan op de hoofdkarakteristieken van het veld waarbinnen het bouwiniatief wordt genomen. Structuur en richting van de gebouwen doorbreken deze niet
- bouwiniatieven worden niet alleen beoordeeld op de gevolgen ervan voor de bouwstrook of -haak zelf, maar ook op de gevolgen binnen de verkavelingseenheid of het veld als geheel
- nieuwe ontwikkelingen sluiten aan op de bestaande ritmische compositie van maat- schaal en hoog- laag-verhoudingen
- de situering van bijzondere bebouwing en van hoogbouw is ondergeschikt aan de stedenbouwkundige structuur als geheel

- gebouwen zo plaatsen dat de doorschakeling van de doorlopende groenstructuur van groene ruimten/water intact blijft
- bouwinitiatieven verstoren doorzichten en zichtlijnen (bv. naar groen en water) niet

1. Strook-, haak- en hofbebouwing

- directe relatie tussen woning en openbaar groen handhaven en/of versterken

2. Vrijstaande (woon)bebouwing in groene gordels

- directe relatie tussen woning en openbaar groen handhaven

3. Winkelcentra

- representatieve gevels oriënteren op de openbare ruimte
- bij vrijstaande gebouwen is de oriëntatie alzijdig en afgestemd op de (publieks)functie

4. (Maatschappelijke) voorzieningen

- representatieve gevels oriënteren op de openbare ruimte (bij scholen ook op het speelplein)
- het bouwwerk is een verbijzondering, maar vormt geen beëindiging van een formele zichtlijn
- bij vrijstaande gebouwen is de oriëntatie alzijdig en afgestemd op de (publieks)functie

5. Doorontwikkeling AUP

- geen aanvullende criteria

6. Hoogbouw

- het gebouw dient als oriëntatiepunt dat een hoofdstructuur of een belangrijke plek markeert
- gebouwen binnen een hoogbouweeeks worden op identieke manier behandeld
- het gebouw heeft een helder silhouet en maakt zich vanuit de verte gezien los van de omgeving

7. Groengebieden

- het gebouw speelt qua situering in op het ontwerp van het groengebied
- de oriëntatie is alzijdig en afgestemd op de (publieks)functie

8. Infrastructurele objecten

- het bouwwerk maakt deel uit van het ruimtelijk ontwerp van de omgeving

Welstandscriteria bouwwerk op zichzelf

- een (nieuw) bouwvolume heeft een heldere hoofdvorm
- terughoudend vormgegeven bebouwing versterkt als rustige en informele achtergrond de karakteristieke 'doorlopende' tuinstedelijke ruimtewerking
- bindende elementen per architectuureenheid dienen bij verbouw in stand te blijven of op een overeenkomstige manier te worden vernieuwd: galerijen, loggia's, balkons, dakranden, vloerplaten, luifels, trappenhuisen, gevelopeningen
- de plint reageert functioneel en/of visueel op de openbare ruimte
- bij verbouw (of bij de woning trekken van entreeportalen, loggia's en balkons) blijft bestaande plasticiteit en ritmiek en eenheid van het gebouw intact

1. Strook-, haak- en hofbebouwing

- ritmiek door middel van repeterende gevelopeningen, balkons, schoorstenen, trappenhuisen, hijsbalken e.d. handhaven/maken

2. Vrijstaande (woon)bebouwing in groene gordels

- bouwinitiatieven worden per individueel pand beoordeeld
- alzijdigheid behouden en bij nieuwbouw aanbrengen

3. Winkelcentra

- vrijstaande gebouwen hebben een individuele massaopbouw
- gevels aan de openbare ruimte worden transparant vormgegeven

4. Maatschappelijke voorzieningen

- vrijstaande gebouwen hebben een individuele massaopbouw
- publieksgerichte ruimten en/of entreepartij verbijzonderen

5. Doorontwikkeling AUP

- geen aanvullende criteria

6. Hoogbouw

- vormgeving houdt rekening met het beeld dichtbij, maar ook met het silhouet van veraf
- toevoegingen op het dak (installaties, dakopbouwen) doen geen afbreuk aan de helderheid van het silhouet: beperkt van afmeting en terughoudend van kleur
- het gebouw heeft een alzijdige massaopbouw, aanpassingen sluiten hierop aan

7. Groengebieden

- de bebouwingsmassa speelt in op het ontwerp van het groengebied
- publieksruimten aan de openbare ruimte worden transparant vormgegeven
- het gebouw heeft een alzijdige massaopbouw, aanpassingen sluiten hierop aan

8. Infrastructurele objecten

- bij bruggen en viaducten hebben de landhoofden massa, de balustrades zijn transparant

Welstandscriteria detaillering, materiaal- en kleurgebruik

- detaillering, materialisering en kleur van bouwiniciatieven respecteren of versterken de bestaande terughoudendheid in plasticiteit en ritmiek van de architectuur
- bindende elementen per gebouw (metselwerk, dakrand e.d.) op dezelfde manier behandelen en niet individualiseren
- materialisering, detaillering en kleur van nieuwbouw sluit aan bij het bestaande beeld

1. Strook-, haak- en hofbebouwing

- detaillering en kleurgebruik per architectuureenheid uniform en samenhangend
- functionele diversiteit (bijvoorbeeld onderscheid tussen winkel en woning in winkelstrips) komt tot uitdrukking in materiaal- en kleurgebruik
- schoon metselwerk als gevelmateriaal handhaven

2. Vrijstaande (woon)bebouwing in groene gordels

- geen aanvullende criteria

3. Winkelcentra

- het kleurgebruik is per gebouw samenhangend; bij de individuele winkel is variatie mogelijk
- bij nieuwbouw wordt reclame mee-ontworpen

4. (Maatschappelijke) voorzieningen

- materiaal- en kleurgebruik kan per gebouw individueel zijn

5. Doorontwikkeling AUP

- detaillering sober en terughoudend vormgeven

6. Hoogbouw

- geen aanvullende criteria

7. Groengebieden

- materialen en kleuren reageren op de omgeving

8. Infrastructurele objecten

- verbouw en onderhoud van oorspronkelijke AUP bouwwerken (voor 1975) conform het bestaande

7.3.7 Post-AUP

A Geschiedenis en ligging in de stad

In 1968 werd in Amsterdam-Noord het plan Buikslotermeer-Noord of wel het 'Plan van Gool' gerealiseerd. Het ontwerp van Ooyevaar Stolle van Gool architecten voor deze woonwijk omvatte een aantal aspecten die kenmerkend zouden worden voor het ruimtelijk systeem van de Post-AUP-gebieden.

In 1962 had de Gemeentelijke Woningdienst een studieopdracht verleend aan de architecten Bakema, Van Eyck en Van Gool, met de bedoeling 'de verstarring in de evolutie van de woningbouw te doorbreken'. De volkshuisvesting kampte met teveel voorschriften en eisen, te beperkte bouwbudgetten en een tekort aan architectonisch vernuft, aldus de Woningdienst.

De ontwerpers kregen drie randvoorwaarden mee: streven naar een zo groot mogelijke samenhang tussen architectuur en stedenbouw, een optimale intimiteit van de privé-woonruimte en het vinden van een alternatief voor de gewraakte gemeenschappelijke trappenhuizen. Een jaar later werd het plan van Van Gool aangewezen

om uitgevoerd te worden; al ruim voor de realisering genoot het in volkshuisvestingskringen grote faam als oplossing voor modern wonen.

De voornaamste planuitgangspunten waren:

- één grootschalige stedenbouwkundige structuur in het groen, bestaande uit slechts enkele architectuureenheden. De grootste telt elf woonblokken van vijf woonlagen
- ontsluiting via drooglopen of galerijstraten, waarbij woonblokken onderling verbonden werden door luchtbruggen in aansluiting op de bovenste galerijstraat
- tot scheiding van verkeerssoorten

De verworvenheden van Plan Van Gool werden in het volgende project, de Molenwijk, eveneens in Amsterdam-Noord, verder uitgewerkt.

In hetzelfde jaar als de opdrachtverlening aan Van Gool (1963) plaats had, was de toenmalige minister Bogaers met een nota gekomen die een eind moest maken aan de woningnood. Deze nota leidde tot een grote bouwstroom, van voornamelijk hoogbouw, waar de bouwindustrie gretig op insprong. Molenwijk werd gerealiseerd in de vorm van vijftien galerijflats van elf lagen die zodanig ten opzichte van elkaar zijn gegroepeerd dat vier 'molenwieken' worden gevormd. Voor het eerst werd het parkeren geheel uit de - parkachtige - openbare ruimte geweerd en werd het autoverkeer volledig gescheiden van het overige verkeer door toepassing van half-verhoogde wegen. Deze leiden vanaf de rondom het plangebied lopende rijweg naar de vier drielaagse parkeergarages die centraal tussen de galerijflats liggen. De Molenwijk is, inclusief het woningtype met een oppervlakte van ca. 100 m² inclusief speelhal, op te vatten als laatste vingeroefening voor de op stapel staande uitvoering van de Bijlmermeer (eerste fase ca. 1966-1975; 15.000 woningen).

De daarop volgende uitbreiding, de Bijlmermeer in het huidige stadsdeel Amsterdam-Zuidoost, was veel grootschaliger. In deze omvangrijke satelliet werd een enkelvoudig vormconcept gehanteerd, gebaseerd op verdere uitwerking van de principes van Plan van Gool en Molenwijk.

De voornaamste principes in de planvorming voor de Bijlmermeer waren:

- een volledig gescheiden netwerk voor het snelverkeer (metro en gemotoriseerd verkeer)
- wonen hoofdzakelijk in honingraatvormig gegroepeerde en deels door drooglopen aan elkaar gekoppelde galerijflats met binnenstraatontsluiting, daarnaast hoefijzervormige blokken en een aantal stroken met identieke richting
- gebouwde parkeervoorzieningen en winkelcentra bij enkele metrostations. In de resterende enorme parkachtige openbare ruimte werd het langzaam verkeer afgewikkeld en was plaats voor scholen, speelplaatsen en allerlei recreatiemogelijkheden.

Nog tijdens de realisering zijn voor de opzet van het laatste deel andere ontwerpkeuzes gemaakt.

Inmiddels heeft een groot deel van de Bijlmermeer een ruimtelijk en sociaal-economisch vernieuwingsproces doorgemaakt, met belangrijke veranderingen en gevolgen.

De gedeeltelijke verlaging van de dreven vervult in het veranderingsproces een sleutelrol, omdat daarmee een einde is gemaakt aan de principiële scheiding van verkeerssoorten. Langs de verlaagde dreven zijn meer traditionele woonbuurten ontwikkeld met uiteenlopende vormen van bebouwing. In verschillende actiegebieden zoals Ganzenhoef, Kraaiennest en Amsterdamse Poort heeft zowel renovatie van (delen van) de oorspronkelijke flats, als sloop en nieuwbouw plaatsgevonden. Daarnaast is besloten dat een aantal typische honingraatflats gelegen in de G- en K-buurt hun oorspronkelijke vorm zullen behouden in het kader van het zogenaamde Bijlmermuseum. Door deze verschillende maatregelen is een transformatieproces in gang gezet, dat tot meer differentiatie leidt in het aanbod van woonmilieus, woonvormen, en prijsniveaus. Inmiddels worden er ook ingrijpende plannen ontwikkeld voor de D- en F-buurt en de zuidelijke K-buurt.

B Kenmerken van het ruimtelijk systeem

Stedenbouwkundige structuur

Een deel van de karakteristieken en kwaliteiten van de Post-AUP-gebieden valt duidelijk samen met die van het AUP. Dit is niet verwonderlijk, omdat de invulling van de late AUP-gebieden en de Post-AUP-gebieden in tijd gelijk loopt.

De Post-AUP-gebieden zijn als één grote stedenbouwkundig-architectonische structuur ontworpen. De voornaamste kenmerken daarvan zijn:

- een ver doorgevoerde scheiding van functies en van verkeerssoorten onderling;
- het maaiveld heeft een parkachtig karakter; het groen speelt een belangrijke rol;
- bebouwing in de vorm van solitaire en alzijdig georiënteerde gebouwen in een continu doorlopende en omringende openbare ruimte;
- een grootschalige stedenbouwkundige structuur, met een beperkt aantal grootschalige architectuureenheden;
- ontsluiting van de woningen via brede drooglopen of galerijstraten.

Bouwwerk op zichzelf

De Post-AUP-gebieden zijn opgebouwd uit uniforme architectuureenheden in de vorm van geschakelde bouwblokken (niet gesloten, ook geen strokenbouw).

Bindende elementen die de gevels samenhang geven (bijvoorbeeld dakranden en vloerplaten) spelen een belangrijke rol in het architectonisch beeld. Expressie van de individuele woning speelt daarin geen rol.

De bouwblokken zijn nadrukkelijk tweezijdig of alzijdig ontworpen. Het verschil tussen voor- en achtergevel vervaagt. De architectuureenheden zijn merendeels groot en bestaan uit galerijflats.

Er is niet of nauwelijks variatie tussen de bouwblokken onderling en evenmin veel afwisseling tussen laag- en (middel)hoogbouw. Na een eerste start in Plan Van Gool met middelhoogbouw (vijf lagen), werd met de Molenwijk al snel de stap naar hoogbouw (elf lagen) gemaakt. Zowel de architectuur als de verkaveling is in hoofdzaak gebaseerd op herhaling van één type. In Plan Van Gool is dat de (gekoppelde) haak, in de Molenwijk de molenwiek, in de Bijlmer de 'honingraatverkaveling'. De bedoeling daarvan was dat er woonhoven zouden ontstaan.

In de Post-AUP-gebieden staat de architectuur binnen Plan Van Gool op zichzelf in die zin dat de galerijen alleen op de eerste en vierde bouwlaag voorkomen. Samen met de gelaagdheid die het gevolg is van de externe kolommenstructuur, het ritme van de bollende balkons en de luchtbruggen maakt dat Plan Van Gool tot een uniek experiment. In de latere Molenwijk en ook in de Bijlmer zijn de hoge galerijflats niet alleen identiek *aan elkaar*, maar ook *alle bouwlagen* zijn identiek, met uitzondering van de plint waarin de entreehallen en bergruimten zijn ondergebracht. Aan de ene gevelwand bevinden zich de galerijen, aan de andere de balkons.

In de Bijlmer is met de recente herstructurering meer verschil tussen voor- en achterkanten ontstaan door het uitbreiden en bewoonbaar maken van de plint.

Steeds zijn de bouwblokken opgebouwd uit eenvormige stroken met platte daken. Een ander oud AUP ideaal kwam binnen handbereik: de oriëntatie en daarmee de bezonning van de woning.

In kleur en materiaal van de borstweringen kan een ritme bewerkstelligd worden, maar de gevelvlakken zijn geheel vlak. Er is wel diepte in de gevelwand, maar geen plasticiteit.

Detailering, materiaal- en kleurgebruik

Het bouw materiaal binnen de Post-AUP-gebieden is in hoofdzaak beton met baksteen als ondergeschikt materiaal en plaatmateriaal in de puien en de balkons. In Plan Van Gool is baksteen meer dan ondergeschikt toegepast; hier zijn de bollende balkons in beton uitgevoerd

C   **Waardering, dynamiek en beleid**

De typen woonmilieu's waarin de Post-AUP-gebieden voorzien, met name die van de hoogbouw-galerijflats, worden in de huidige situatie als ontoereikend ervaren. Hoewel vrij recent zijn de Post-AUP-gebieden daarom inmiddels onderwerp van transformatie. Die is het meest ingrijpend in de Bijlmer, waar zowel renovatie als sloop en nieuwbouw (laagbouw) hebben plaats gevonden.

Bij de Molenwijk en Plan van Gool gaat het meer om aanpassingen gericht op het wooncomfort en om verkoop van een aantal huurwoningen uit oogpunt van gewenste differentiatie.

D   **Welstandscriteria**

Welstandscriteria relatie met de omgeving

- bouwiniciatieven sluiten aan op de bestaande structuur en richting van de gebouwen en doorbreken deze niet
- bouwiniciatieven worden niet alleen beoordeeld op de gevolgen ervan voor een onderdeel, maar ook op gevolgen binnen de architectuureenheid als geheel
- de bestaande zichtrelaties tussen de bebouwing en het groen, alsmede de onderlinge zichtrelaties tussen de (middel)hoogbouw blijven open

Welstandscriteria bouwwerk op zichzelf

- de contouren van de gebouwen blijven duidelijk recht beëindigd.
- de gebouwen zijn en blijven tweezijdig/alzijdig
- bindende elementen per architectuureenheid dienen bij verbouw in stand te blijven of op overeenkomstige wijze te worden vernieuwd: kozijnen, deuren, dakranden, vloerplaten, kolommenstructuur en balkons
- uitbreidingen zijn in samenhang met het hoofdgebouw vormgegeven en vormen daarmee een nieuw geheel

Welstandscriteria detailering, materiaal- en kleurgebruik

- de materialisering, de detailering en de kleur van nieuwbouw sluiten aan bij het bestaande beeld
- behandeling van puien voor de gehele architectuureenheid is wat betreft materiaal, detailering en kleur gelijk

Bijlage 2

Verklaring begrippen

Stedenbouwkundige structuur

In de AUP-gebieden bestaat de stedenbouwkundige structuur uit een gelaagde compositie van verkeerswegen, groen- en waterstructuur en de bebouwing (svelden) daartussen. Er is een sterke samenhang tussen openbare ruimte, bebouwing en groen. Het ruim gedimensioneerde groen en het water zijn geen restruimte, maar een belangrijk structurerend stedenbouwkundig element met een zelfstandige rol.

De verschillend uitgewerkte bebouwingsvelden in open verkaveling vormen de bouwstenen voor de evenwichtige totaalcompositie van de woonwijken.

(Bebouwings)veld vormt een hoofdelement in een totaalcompositie van de wijken. Een veld (dikwijls een buurt) is opgebouwd uit meerdere verkavelingseenheden en wordt gestructureerd door een infrastructuur van wegen en openbaar groen.

Verkavelingseenheid bestaat meestal uit verschillende architectuureenheden. De bebouwing in een verkavelingseenheid vormt een compositie van gebouwen (van gelijke en/of verschillende typologie) en een bouwsteen voor een (bebouwings)veld.

Architectuureenheid bestaat uit een of meer bouwblokken (bij het AUP dikwijls in de vorm van stroken, haken) die als eenheid ontworpen zijn en als zodanig herkenbaar.

AUP-typologieën

Binnen de AUP-gebieden is een eigen (bebouwings)typologie te onderscheiden:

1. Strook- haak- en hofbebouwing

type verkaveling in stroken of haken, soms door bepaalde rangschikking hoven vormend.

2. Vrijstaande (woon)gebouwen in groene gordels

Vrijstaande woningen staan altijd in doorlopende groene gordels, solitaire voorzieningen (kerken, scholen, verzorgingshuizen) soms ook.

Deze groene gordels vormen samen met het raster van verkeerswegen en waterlopen de grondslag voor de ruimtelijke continuïteit.

3. Winkelcentra

De winkels zijn gecentreerd in winkelgebieden met een centraal plein, waar etalages, luifels en reclame op straatniveau het beeld bepalen. Daarboven wordt soms gewoond. Vrijstaande bebouwing in het gebied is alzijdig georiënteerd.

4. (Maatschappelijke) voorzieningen

Voorzieningen als scholen, buurthuizen, kerken etc. liggen van oorsprong als een cluster grote, alzijdige en individuele gebouwen in het groen, vaak tussen twee woongebieden in. De gebouwen vormen een verbijzondering, maar zijn nooit de beëindiging van een formele zichtlijn.

5. Doorontwikkeling AUP

In veel AUP-gebieden hebben vernieuwingsoperaties plaatsgevonden. Deze woningbouwlocaties voegen zich min of meer in grote lijnen stedenbouwkundig (en in wat mindere mate architectonisch) naar de AUP-karakteristiek. Gezocht wordt naar een hedendaagse interpretatie van de stedenbouwkundige principes van het AUP. Vaak gaat het om een mengvorm van strokenbouw en gesloten bouwblokken. Bovendien wordt nu gestreefd naar meer functiemenging en het toevoegen van oriëntatiepunten.

6. Hoogbouw

Hoogbouw is hoge, en daardoor in het oog springende, bebouwing die als landmark en oriëntatiepunt fungeert. Soms gaat het om individuele torens, en soms om een reeks identieke torens of stroken. Een enkel gebouw markeert een belangrijke plek in het gebied, een reeks accentueert vaak een (infrastructuur)lijn.

7. Groengebieden

Essentieel voor de groengebieden in het AUP ontwerp is de doorschakeling van groene ruimten.

8. Infrastructurele objecten

Bruggen, viaducten en kademuren spelen een belangrijke rol in het AUP ontwerp. Een groot deel van de waterlopen en verhoogd gelegen wegen bepalen het beeld van de openbare ruimte en het tuinstadkarakter.

De **verkeersstructuur** kent een hiërarchie van wegen die te onderscheiden zijn in **stadslanen, wijkontsluitingswegen, buurtontsluitingswegen, woonstraten en woonpaden**.

Stadslanen zijn doorgaande wegen (primaire wegen) die de oude stad met de na-oorlogse wijken en de wijken onderling verbinden, die soms verhoogd zijn aangelegd en dikwijls met winkellinten erlangs.

Wijkontsluitingswegen zijn doorgaande wegen die de wijken onderling verbinden en waaraan de buurtstraten aantakken.

Buurtontsluitingswegen zijn secundaire wegen die de verbinding zijn tussen wijkontsluitingswegen en woonstraten.

Woonstraten vormen - soms doorgaand, soms doodlopend - een belangrijk onderdeel van een verkavelingseenheid en geven toegang tot de woningen.

Woonpaden vormen - soms doorgaand, soms doodlopend - een belangrijk onderdeel van een verkavelingseenheid en geven toegang tot de woningen. De paden zijn alleen te gebruiken door fietsers en voetgangers en maken vaak deel uit van het openbaar groen.

Openbaar groen omvat ruimten als parken, plantsoenen, speelveldjes, die meestal het gehele jaar voor het publiek toegankelijk zijn. Essentieel voor de groengebieden in het AUP-ontwerp is de doorschakeling van groene ruimten. De reeks van woning naar landschap verloopt via tuin - hof - groenstrook - parkstrook/waterloop naar het landschap.

Water bepaalt voor een belangrijk deel de stedenbouwkundige structuur en legt verbindingen tussen de wijken onderling.

Colofon

Opdrachtgever:

Bureau Monumenten en Archeologie

BMA:

Vincent van Rossem
Jeroen Schilt
Jouke van der Werf

Werkgroep:

Marloes van Haren
Hélène Hartman
Willemijn Pajmans
Marina Roosebeek (Marina Roosebeek architect bna)
Joris Knemeijer (Marina Roosebeek architect bna)

Kaarten:

KlaasBindert de Haan
Dienst Ruimtelijke Ordening Amsterdam

ICT:

Frank Oord (Qsinc Consultancy)

Begeleidingscommissie:

Yttje Feddes (Feddes/Olthof landschapsarchitecten)
Maurits de Hoog (DRO Amsterdam)
Rob van Leeuwen (ROIB)

Stuurgroep:

Ester Agricola (Bureau Monumenten en Archeologie)
Anette van Dijk (Commissie voor Welstand en Monumenten)
Sabine Lebesque (Ontwikkelingsbedrijf Gemeente Amsterdam)

Projectgroep stadsdelen:

Noord: Ine ter Borch
Oost: Domien Kamsma
Zuid: Ingeborg Wannags
West: Ries Breek
Nieuw-West: Karin van Breenen
Jan Spaans
Leo Smit
Pieter-Jan van Agtmaal

Commissie Welstand en Monumenten:

Anette van Dijk
Erik Snoeck

Lay-out:

Joris Knemeijer (Marina Roosebeek architect bna)

Foto's:

Marina Roosebeek
Marcel van der Meer

Projectleiders van de corporaties die actief zijn in Nieuw West – Stadgenoot, de Alliantie, Eigen Haard, Far West, Rochdale en Ymere – en bewoners- en belangenorganisaties als Pro West, de Bond Heemschut en het Cuypersgenootschap werden regelmatig op de hoogte gehouden over de voortgang van het project en plaatsten zeer bruikbare opmerkingen over de toegankelijkheid en gebruiksvriendelijkheid van de waarderingskaarten.